

Fiskeridirektoratets Småskrifter

Nr. 2 — 1950

Den utenlandske tråling og forskebestanden i de nordlige farvann

Av

Gunnar Rollefsen

Tidligere utgitt som Særtrykk av »Fiskets Gang«
(Fiskeridirektorats småskrifter
nr. 11 — 1946)

Utgitt av

FISKERIDIREKTØREN

BERGEN

A/S JOHN GRIEGS BOKTRYKKERI

1 9 5 0

Med korte mellomrom dukker trålsprøsmålet opp i avisenes spalter. I kraftige vendinger advares det mot norsk tråling, i like kraftige ordelag rådes der til. Bak den ene oppfatning skimter en den intense forbitrelse mot et redskap, som, brukt av utlendinger, er trengt inn på den norske fiskers hevdvunne områder — en hører uttalt frykt for overproduksjon og all den elendighet som følger med dette, og en hører uttalt tillit til at de gamle fiskemetoder vil vise seg effektive nok.

Bak den annen oppfatning gjør det seg også gjeldende en frykt. En er redd at Norge skal miste sin posisjon på verdensmarkedet hvis vi ikke følger med i utviklingen, samtidig som en har tillit til at Norge i kraft av sin gunstige beliggenhet kan se lyst på avsetningsmulighetene.

Mellom disse to oppfatninger står da den som hevder å se saken fra begge sider, og som mener at spørsmålet om trål eller ikke trål må besvares ut fra de konsekvenser som det ene eller annet alternativ fører med seg.

Det er for øvrig ikke snakk om enten—eller sies det, men både og. Vi må forsøke å finne en løsning som passer for norske farvann.

Det er tydelig at mange oppfatter spørsmålet som indre norsk anliggende, med tyngdepunktet på det sosiale område, privatkapitalisme kontra samvirke eller statsdrift. Det er også tydelig at mange mener det går så bra som det går og at det ikke haster med en omlegging til tråldrifft.

I diskusjonen om norsk trålfiske har det i liten grad vært tatt hensyn til to meget viktige kjensgjerninger. Disse to kjensgjerninger er det at det i de farvann som grenser til Norge foregår et internasjonalt trålfiske av store dimensjoner, og at dette trålfiske er basert på de samme fiskebestander som vårt eget fiske er avhengig av.

For å belyse den rolle disse to kjensgjerninger spiller for trålspørsmålet, skal det først gis en kort oversikt over:

Det utenlandske trålfiske i de nordlige farvann og på norskekysten.

Akkurat hvor mange fartøyer de forskjellige land hadde i virksomhet i disse områder er vanskelig å si, men det kan sannsynligvis regnes med omkring 500 fra britisk side, 3—400 fra tysk og kanskje like mange russiske. Et nøyaktig bilde av virksomheten får vi imidlertid gjennom oppgavene over antallet av utførte trålturer. I 1937 foretok tyske trålere 1800 og britiske ca. 2000 turer til trålfeltene ved Bjørnøya og Spitsbergen, Finnmark og Murmanskysten og bankene utenfor Lofoten og Troms, fig 1.

De førte med seg hjem 420 mill. kg fisk, hovedsakelig torsk. Hertil kommer det russiske trålfiske som vi mangler oppgaver for, men som sikkert er meget betydelig.

Dette forteller så tydelig som noe kan gjøre at det i tiden før krigen var under utvikling et internasjonalt fiske av veldig omfang i de områder hvor Norge før var praktisk talt eneherkende.

Det utenlandske trålfiske i Barentshavet tok til omkring 1920, men det var først fra 1930 det ble av nevneverdig betydning. Det hadde således bare pågått i 10 år da krigen begynte, men allerede i 1937 tok de tyske og engelske trålere alene 3 ganger så meget torsk som vi i de nordlige farvann; nemlig ca. 200 mill. kilo.

Tyskerne drev imidlertid et omfattende forskningsarbeid, og de fant snart ut at det fantes langt rikere jaktmarker enn trålfeltene langs Finnmark- og Murmansk-

kysten. Det var årsaken til at de i 1934 tok opp trålingen på Senja og Andenesbankene. Fordelene var innlysende. På kortere turer fikk de større fangst, — og hvilken fangst; — stor, rogn tung og leverholdig skrei, eller stor hyse og stor sei og uer, om de ønsket det. Utbyttet var så glimrende at de i 1937 foretok 1000 trålturer til disse bankene. Engelskmennene var som vanlig litt senere i vendingen og nådde bare opp i ca. 300 trålturer. Men tilsammen tok de 70 mill. kg av den skrei som var på vei til Lofoten. Et pent lofotkvantum tatt før fisken kom så langt.

Utbyttet pr. tråltur på disse bankene var i 1937 omkring 110 tonn fisk. Til sammenlikning kan vi nevne at utbyttet i Barentshavet var ca. 90 tonn og på Island ca. 70 tonn pr. tur samme år.

Torsken i de nordlige farvann.

Fiskeriundersøkelser har vist at torsken som finnes i det område som begrenses av Bjørnøya og Spitsbergen, Finnmark og Murmanskysten ved Novaja Semlja og Frantz Josefs land tilhører en og samme stamme den såkalte norsk-arktiske torskebestand.

Så lenge denne torsk er umoden kommer den ikke utenfor dette område. Men når den blir gyteferdig drar den på gytevandring til den norske kyst — den er det vi kaller skrei.

Loddetorsken ved Finnmarken og skreien i Lofoten tilhører altså samme bestand, det er bare den forskjell at loddetorsken er ung, umoden fisk og skreien er voksen, gytende fisk.

En av fiskeriundersøkelsens hjelpemidler i utforskningen av fiskebestanden er merking av fisk. Ved hjelp av fiskemerking kan vi finne hvordan fisken vandrer. Og fig. 2 viser skjematisk resultatet av merking av torsk i de nordlige farvann. Vi kan se hvordan Lofotskreien har samlet seg fra alle kanter av Barentshavet. Fra Bjørnøya i vest til Novaja Semlja i øst søker den

kjønnsmodne og gyteferdige fisk hver eneste vinter ned mot norskekysten. I tette stimer passerer den bankene utenfor Troms, presser seg fram forbi Malangsgrunnen og Svensgrunnen og Andenes, for til slutt å samle seg på bankene i Lofoten. Under denne sin vandring til gytefeltene i Lofoten må skreien passere et område som kan betegnes som en flaskehals for stimenes trekk.

Fig. 3 viser resultatet av et merkeforsøk vinteren 1946. Merket skrei ble tatt ut på Fugløybanken 27. februar og ved Fugløykalven 6. mars. I løpet av de nærmeste uker ble fisken gjenfanget i Lofoten. Enkelte hadde gått med en minimumsfart av 20 km om dagen. Det er altså ingen tvil om at den fisken som passerer Fugløybanken kommer til Lofoten.

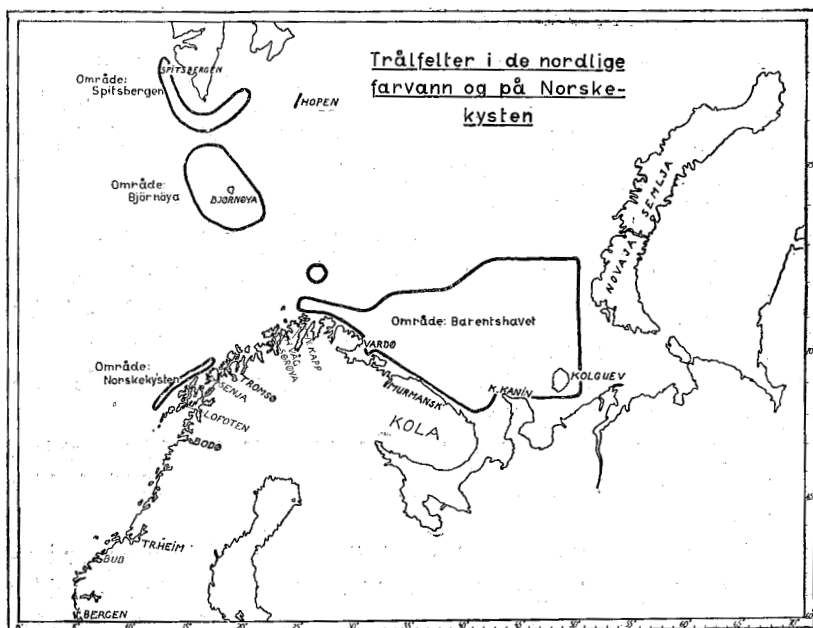
Fig. 4 gjengir et kart over havet utenfor Senja. Alle som har drevet fiske her er enige om at skreistimene kommer på en bred front innover Tromsøyflaket og Fugløybanken når de innfinner seg på sitt sørtrekk om vinteren.

Og all erfaring går ut på at skreien overveiende holder seg i en dybde mellom 200 og 400 meter. Når stimene derfor kommer så langt at de støter an mot Malangsgrunnen, hvor dybden bare er 50—70 meter, tvinges fisken ut og forbi Malangsgrunnen.

På kartet er bunnen mellom 200 og 400 meters dyp gjort svart. Det svarte svarer til det område skreien har til sin rådighet hvis den vil følge bunnen og det nevnte dyp. Det er med andre ord skreiens vandringsvei.

Som en ser blir dens vei ganske smal når den skal passere Malangsgrunnen. Men ennå smalere blir veien når fisken skal passere den bratte skråningen av Svensgrunnen. Selv om det er noe fisk som letter seg og søker opp på bankene og innover i dypene, fortsetter hovedmengden sørover, over Andfjorden, men her må stimene for tredje gang klemme seg sammen for å passere Andenesdjunna utenfor Andøya.

Den utenlandske tråling foregår for den overveiende del på de tre steder hvor fisken må gå i meget tette stimer.

Figur 1.

Utenfor Svensgrunnen er den »sti« skreien har å passere så smal at det vanskelig er plass for to trålere ved siden av hverandre. Derfor går trålerne også i tog. Den ene foran og den andre kloss etter. Og alle får fisk fordi det strømmer ny skrei til uavlatelig.

Som vern mot den utenlandske tråling har det vært nevnt en 12-milsgrense. På kartet over Senjabankene er en 12-milsgrense avsatt. Både Svensgrunnens og Malangsgrunnens trålfelter ligger utenfor en slik grense, og den vil således ikke redde skreien for vårt lofotfiske. Det er for øvrig liten grunn til å tro at de trålende nasjoner gir avkall på verdens beste trålfelter fordi Norge ikke vil tråle.

Torskebestandens vekslinger.

Vi vet at Lofotfisket har vist store vekslinger ned gjennom tiden. Gode år har fulgt dårlige år, og gode perioder har fulgt dårlige. Vi kan skjelne mellom 3 forskjellige slags vekslinger. For det første har vi de årlige vekslinger som beror på hvordan fisken står i Lofoten, om den står langt »inn« eller langt »opp«, dypt eller grunt. Sammen med værforholdene kan dette gjøre to på hinannen følgende år meget forskjellig i utbytte.

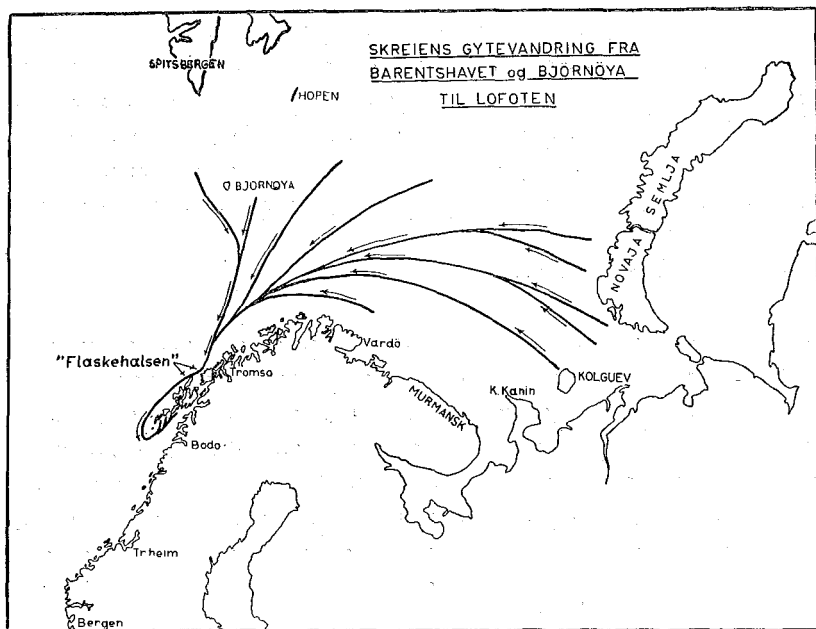
Så har vi vekslinger som gir seg til kjenne ved at 3—5 år på rad gir et større utbytte enn årene før og årene etter. Dette skyldes at det er til stede en eller flere gode årsklasser som gjør fisket rikt.

De rike lofotår omkring 1930 skyldes således de tre større årsklasser fra 1917, 1918 og 1919. Det gode fiske i 1945 skyldes årsklassen 1937.

Den tredje form for vekslinger er de langperiodiske. Gjennom lengre tid — 20 til 25 år — holder utbyttet seg stort sett lavt eller stort sett høyt. Vi hadde således en god periode i Lofoten fra 1875 til 1895, en dårlig fra 1900 til 1920, atter en god fra 1925 av. Denne periode kan vi fremdeles glede oss over.

Årsaken til disse langperiodiske vekslinger må vi søke i at bestanden i en lengre årrekke skrumper sammen eller utvider seg. Vi må tenke oss at kalde vannmasser fra Polarhavet kan trenge sørover og klemme torskebestanden sammen på mindre områder. Da må bestanden innstille seg på å leve i dette mindre område, det blir mindre med mat og bestanden må bli mindre. Omvendt kan det kalde vann fra Polarhavet trekke seg tilbake og frigjøre store jomfruelige beitemarker for skreien og nå kan områdene huse en langt større bestand.

De periodiske fiskerier ved Spitsbergen tyder på at denne forklaring har meget for seg. I 1880-årene var der godt fiske ved

Figur 2.

Spitsbergen, men fisken forsvant i 1883. Det var først i årene omkring 1925 det atter oppsto et fiske ved Spitsbergen.

Det er også interessant å sammenholde periodene i Lofotfisket med driftsmåtene og fiskeriforholdene i de samme tidsrom. Det gode utbytte i årene 1875—95 ble gjort i fembøringens tid og med de korte garn- og linesetninger de brukte den gang. Gjennomsnittlig ble det tatt 25 mill. stk. skrei hvert år.

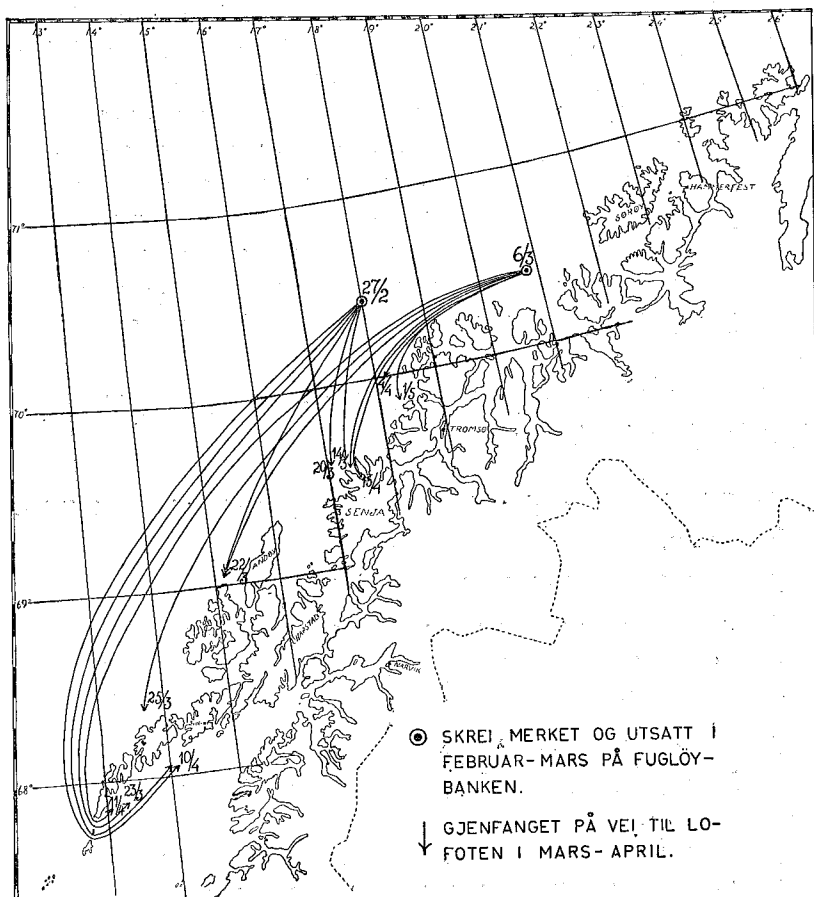
Det årlige utbytte fra 1900—1925 ble gjort i en tid da Lofotfiskerne gikk over fra årer og seil til motor, samtidig som redskapsmengden øket. Vi skulle altså ventet et bedre resultat enn det gjennomsnittet disse årene viser, nemlig ca. 12 mill. stk. Ett enkelt år var utbyttet helt nede i 6 mill. stk. skrei.

Den gode periode fra 1925 av faller derimot sammen med den stadig økende utenlandske tråling. På tross av en flerdobbel beskatning av torsken har Lofotfisket i denne periode hatt rekordutbytte. Og våre undersøkelser viser at skreibestanden i denne tid har vist jevn øking. Det kan vi for eksempel se av det faktum at samtidig med at det fanges flere og flere skrei, øker fiskevekten og fiskens gjennomsnittsalder. I 1903—1904 var Lofotskreien nede i ca. 1,5 kg i sløyd stand, det vil si bare ung fisk, nå ligger vekten mellom 3 og 4 kg.

Skreien har trosset den økende beskatning fordi livsvilkårene må ha vært gunstige. Skulle livsvilkårene bli ugunstige, vil skreibestanden ubønhørlig gå ned slik som den fra 1895 til 1900, da lofotutbyttet i løpet av 5 år falt fra 38 mill. til 8 mill. stk. Og en slik mulighet må en regne med og være forberedt på, kanskje i nær framtid, fordi den gode periode vi nå opplever allerede har vart i 20 år.

Støter vannmassene fra polbassenget fram i Barentshavet, er det store muligheter for at farvannene omkring Spitsbergen og Bjørnøya atter blir ulønnsomme å drive. Fisken vil sannsynligvis hovedsakelig bli å finne langs Finnmarkskysten og Murmansk-kysten. Den utenlandske trålerflåte vil følge fisken. Det kan bli samlet en trålerflåte på Finnmarkskysten som vi ikke kan gjøre oss en forestilling om i dag. Torskens reduserte levemåte kan samtidig bevirke en større eller mindre nedgang i bestanden, og innsiget av skrei til Lofoten vil bli mindre, kanskje like lite eller mindre enn det var i perioden 1900—1920, da utbyttet var 6—8 mill. stk.

Men denne gangen kommer trålerne med i bildet. I »flaskehalsen« kan trålerne på de tre ovenfor nevnte felter på en meget effektiv måte ta den skrei som skal til Lofoten. Og at de i knappe tider bare vil innskrenke seg til 1300

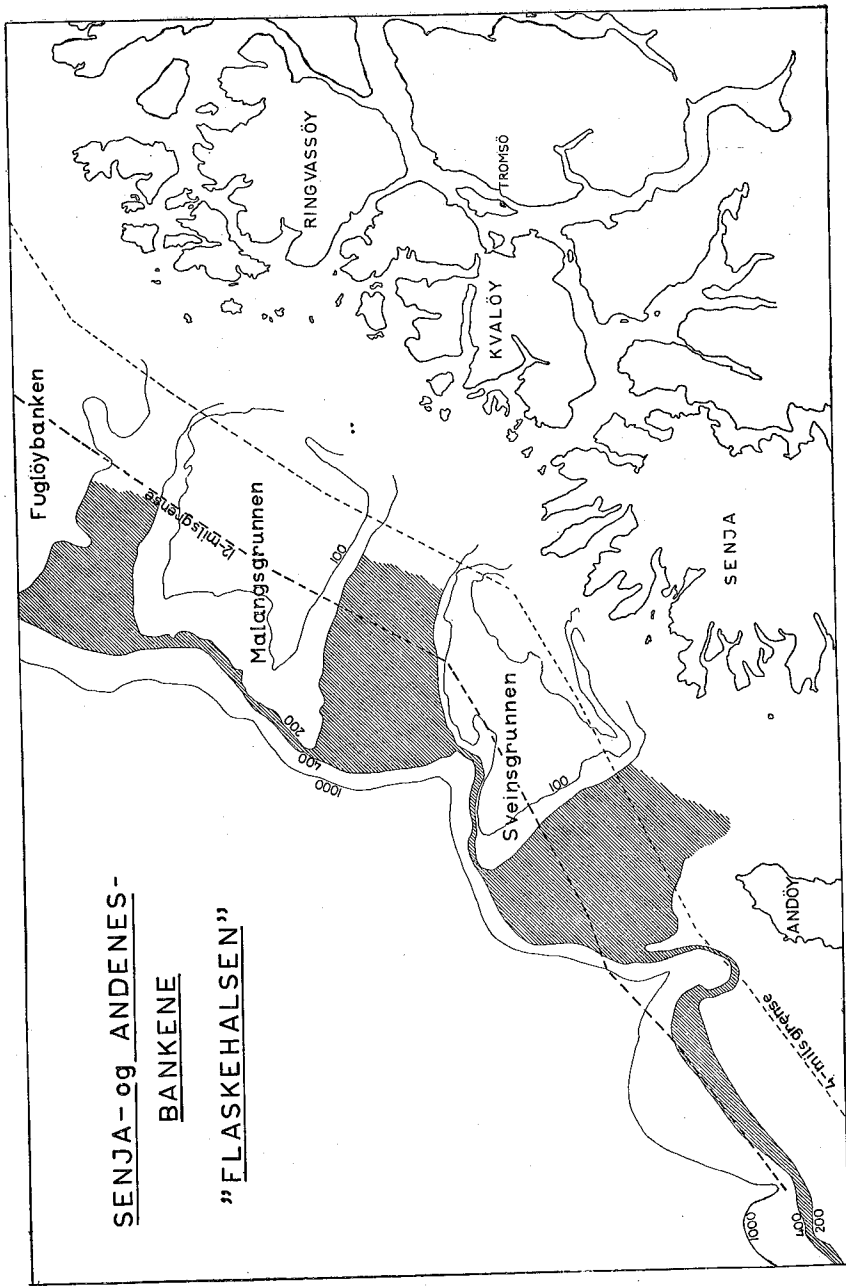
Figur 3.

trålturer tror jeg vi trygt kan se bort fra. Vi kan regne med 3000 turer, kanskje mer. Hvis Lofotfisket under slike forhold vil gi 5 mill. stk. skrei, må vi kanskje være glad til. Vi må være forberedt på at de nasjoner som betrakter trålen som et naturlig redskap, vil gå til øking av sin

trålerflåte. Det gjelder ikke bare Storbritannia, Tyskland og Russland, men også Island, Færøyane, Frankrike, Spania — og mange andre. Skulle det i en nærmere eller fjernere framtid av en eller annen grunn bli mindre med fisk i de nordlige farvann enn det er i dag, vil det oppstå samme situasjon som den vi har for Nordsjøens vedkommende. Det vil komme forslag om å redusere fisket. Det er et varsel at der på den internasjonale fiskerikonferanse som ble holdt i London i vår, var enighet om at det kunne bli behov for regulering av fisket i de nordlige farvann.

Ved en diskusjon av trålerspørsmålet må man være klar over følgende kjensgjerninger:

1. At fiskeriene er periodiske som følge av svingninger i fiskebestanden.
2. At torskbestandene i de siste 20 år har vært meget stor.
3. At den utenlandske tråling i våre farvann og i farvann som grenser til Norge, er basert på de samme fiskebestander som vårt eget fiske.
4. At den utenlandske tråling er av store dimensjoner.
Man må være klar over følgende muligheter:
 - a. At torskbestandene etter den nåværende rike periode kan gå inn i den mindre rike periode i likhet med perioden 1900—1920.
 - b. At den utenlandske tråling vil økes ytterligere.
 - c. At det kan bli spørsmål om å begrense fisket i de nordlige farvann.
 - d. At vårt fiske med stående redskaper vil ytterligere bli vanskeliggjort på de felter hvor trålerne arbeider.
 - e. At vår fangstmengde både direkte og indirekte vil bli nedsatt på grunn av konkurransen med de utenlandske trålere.

Figur 4.

- f. At de fiskende nasjoner ved en begrensning av fisket i de nordlige farvann kan bli tildelt fangstkvoter, basert på tidligere fangstmengde eller fartøyantall eller tonnasje.

Vi må være oppmerksom på at trålspørsmålet ikke behøver å lyde: Skal vi tråle, eller skal vi ikke tråle, men at det sannsynligvis lyder: Må vi tråle, eller kan vi la det være.